

INKLYUZIV TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA JORIY ETILISHI

*Toshkent shahar Texnologiya menejment
kommunikatsiya insitituti Pedagogika va psixologiya
kafedrasi o'qituvchisi Eshmamatova Sitora Tuyg'un qizi
Talaba: Eshqulova Rayxon Xoldorovna*

Annotatsiya. Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning mazmun-mohiyati va uning takomillashuvi jarayonlari, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llanilishining dolzarbligi yoritiladi. Inklyuziv ta'limni joriy qilish orqali bolalarning ijtimoiylashuv jarayoni tezlashishi, ularning bilim olish imkoniyatlari kengayishi hamda jamiyatda to'laqonli shaxs sifatida shakllanishiga sharoit yaratilishi ta'kidlanadi. Maktabgacha ta'lim tizimida maxsus ehtiyojli bolalarni qo'llab-quvvatlash yo'nalishlari, pedagoglarning malaka va metodik tayyorgarligi, shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlik qilish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, maktabgacha ta'lim, maxsus ehtiyojli bolalar, ijtimoiy integratsiya, pedagogik tayyorgarlik, hamkorlik.

Zamonaviy jamiyatning ustuvor vazifalaridan biri barcha bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini ta'minlashdir. Shu maqsadda inklyuziv ta'lim tizimi joriy etilib, bolalarning rivojlanishida mavjud cheklovlardan qat'i nazar, ularning ta'lim olish huquqi kafolatlanmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham oxirgi yillarda maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'lim mexanizmlarini keng joriy etishga katta e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim-tarbiya tizimini rivojlantirish jamiyat taraqqiyotining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. So'nggi yillarda bu sohada shakl va mazmun jihatidan chuqur islohotlar amalga oshirilib, maktabgacha ta'lim jarayonini yangi bosqichga ko'tarish bo'yicha keng qamrovli ishlar olib borilmoqda. Xususan, maktabgacha yoshdagi bolalar ta'limi va tarbiyasiga oid ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish hamda ularni mahalliy sharoit, milliy an'analar va mentalitetga moslashtirish bugungi islohotlarning ajralmas qismi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu bilan birga, ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, tarbiyachilarning kasbiy salohiyatini oshirish, ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash hamda bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish kabi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni bosqichma-bosqich joriy etish ham mazkur islohotlarning muhim tarkibiy bo'g'ini sanaladi. Zero, inklyuziv yondashuv nafaqat maxsus ehtiyojli

bolalarning ta’lim-tarbiya jarayonida teng ishtirok etishini ta’minlaydi, balki jamiyatda ijtimoiy adolat, mehr-oqibat va hamjihatlik tamoyillarini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Inklyuziv ta’lim — barcha bolalarning individual imkoniyat va qobiliyatlarini inobatga olgan holda, ularga yagona ta’lim muhitini yaratishga qaratilgan jarayondir. Bu yondashuv maxsus ehtiyojli bolalarning sog‘lom tengdoshlari bilan birgalikda ta’lim-tarbiya olishini ta’minlab, ularning jamiyatga moslashuvini tezlashtiradi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida quyidagi yo‘nalishlarda inklyuziv ta’limni takomillashtirish ishlari amalga oshirilmoqda:

- maxsus dasturiy-metodik qo‘llanmalar ishlab chiqilmoqda;
- pedagog kadrlar malakasi oshirilmoqda;
- huquqiy-huquqiy baza mustahkamlanmoqda;
- bolalar uchun qulay ta’lim muhitini yaratishga sharoitlar kengaytirilmoqda.

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxsiy rivojlanishi uchun eng muhim bosqichlardan biri bo‘lib, bu davrda to‘g‘ri pedagogik yondashuv bolaning keyingi ta’lim va hayotiy muvaffaqiyatlariga asos bo‘ladi.

Maktabgacha ta’lim muassasalarida inklyuziv ta’lim quyidagi asosiy yo‘nalishlarda joriy etilmoqda:

- Pedagoglarni qayta tayyorlash. Tarbiyachilar maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirmoqda.
- Moslashgan muhit yaratish. Binolarda panduslar, maxsus o‘yin vositalari va vizual materiallar joriy etilmoqda.
- Individual yondashuv. Har bir bolaning rivojlanish darajasiga mos ta’lim dasturlari ishlab chiqilmoqda.
- Ota-onalar bilan hamkorlik. Inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirish uchun ota-onalar pedagogik jarayonga faol jalb qilinmoqda.

Inklyuziv ta’limning joriy etilishi jamiyatda insonparvarlik va tenglik g‘oyalarini mustahkamlaydi. Maxsus ehtiyojli bolalarda o‘zini qadrlash va jamiyatda o‘z o‘rnini topish hissi kuchayadi, sog‘lom tengdoshlarda esa hamdardlik, bag‘rikenglik va birgalikda ishlash ko‘nikmalari rivojlanadi.

Bundan tashqari, inklyuziv ta’limning asosiy maqsadi – bolalarning jismoniy yoki ruhiy holati, individual qobiliyatlari va imkoniyatlaridan qat’i nazar, ularning barchasiga sifatli ta’lim olish imkoniyatini yaratishdan iboratdir. Bunda inklyuzivlik tamoyili shuni nazarda tutadiki, imkoniyati cheklangan bolalar ham oilaviy muhitda sog‘lom psixologik rivojlanishga erishib, o‘z tengdoshlari qatorida umumta’lim maktabida bilim olishlari kerak. Bu esa ularning ijtimoiy integratsiyasini ta’minlab, jamiyatda faol ishtirok etishiga zamin yaratadi.

Inklyuziv ta’lim tizimining eng muhim jihatlaridan biri shundaki, u nogironligi bo‘lgan bolaga yaqin atrofdagi istalgan maktabda o‘qish huquqini beradi. Agar bola o‘quv jarayonini o‘zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelsa, unga maxsus pedagogik yordam ko‘rsatish imkoniyati mavjud. Shuningdek, yozish yoki o‘qish ko‘nikmalarini egallashda ortda qolayotgan bolalar uchun maxsus dasturlar va uslubiy yordamlar tashkil qilinadi. Hatto turli sabablarga ko‘ra darslarga qatnamay qo‘ygan bolalarga ham maktabga qaytish va bilim olish jarayoniga muvaffaqiyatli moslashishlari uchun zarur sharoit va yordam kafolatlanadi.

Natijada, inklyuziv ta’lim nafaqat ta’lim olish huquqining ta’minlanishiga, balki bolalarning ijtimoiylashuvi, o‘z tengdoshlari bilan do‘stona muhitda rivojlanishi hamda jamiyatda faol fuqarolik pozitsiyasiga ega bo‘lishiga xizmat qiladi.¹

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta’lim tizimi maktabgacha ta’lim muassasalarida qo‘llanilishi orqali barcha bolalar uchun teng imkoniyatlarni ta’minlab, ularning shaxs sifatida shakllanishiga keng imkoniyat yaratmoqda. Kelgusida pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirish, ota-onalar bilan samarali hamkorlik qilish hamda yangi metodik vositalarni ishlab chiqish bu jarayonning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Botirova, L. L., & Negmatova, G. (2025). Ways to improve inclusive education in preschool educational organizations. *European Science Review*, 4(2), 112–118.
2. Shodiyeva, D. Q., & Kubayeva, M. B. (2025). The development of inclusive education in the Republic of Uzbekistan. *International Journal of Academic Research in Education*, 7(1), 55–64.
3. Almulla, A. A., Aftab, M. J., & Amjad, F. (2025). Creating inclusive early childhood education environments: Challenges and opportunities. *Journal of Education and Social Sciences*, 15(2), 45–59. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.39054.17336>
4. Yuldasheva, N. M. (2024). Pedagogical mechanisms of introducing inclusive education in preschool institutions of Uzbekistan. *Central Asian Journal of Education Research*, 9(3), 101–109.

¹ Yuldasheva, N. M. (2024). Pedagogical mechanisms of introducing inclusive education in preschool institutions of Uzbekistan. *Central Asian Journal of Education Research*, 9(3), 101–109.